

Kazniva dejanja telesnih poškodb v občini Šmarje pri Jelšah

Albin Podjaveršek

dipl. pravnik in sodnik občinskega sodišča v Ljubljani

Uvod

Za občino Šmarje pri Jelšah¹ je kriminaliteta telesnih poškodb posebno pereč problem. Sodni statistični podatki za pretekla leta o kaznivih dejanjih zoper življenje in telo kažejo, da je bila občina Šmarje pri Jelšah med tistimi občinami v Sloveniji, v katerih je bilo število nasilnih kaznivih dejanj posebno visoko.² Medtem ko glede kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime in zoper premoženje ne bi mogli trditi, da so bila v tem obdobju posebno pogostna — gibala so se nekako v poprečju drugih slovenskih občin — pomenijo kazniva dejanja zoper življenje in telo v celoti poseben problem tega območja. Ugotovili smo tudi, da ta pojav ni značilen le za šmarsko občino, marveč tudi za širše območje vzhodne Slovenije nasploh. Število kaznivih dejanj zoper življenje in telo raste nekako od Celja do Ptujja, v Prekmurju pa doseže višek. Pojav pa seveda ni vezan na leta 1962—1964, marveč je bil očiten že prej.³ Upravičeno lahko zato sklepamo, da v letih 1959—1962 položaj ni bil bistveno drugačen.

Razumljivo je, da se v občini Šmarje pri Jelšah fizično nasilje ni sproščalo zgolj s kaznivimi dejanji zoper življenje in telo. Pretepi in poškodovanja ljudi so bili tudi sestavina prekrškov zoper javni red in mir, poleg tega predmet spornih civilnih in tudi tistih kazenskih zadev, ki so se končala z umiki zasebnih tožb. Mnogo tega so naposled obravnavali tudi poravnalni sveti. Marsikaterega socialnopatološkega pojava, katerega sestavina je bilo nasilje, pa sploh ni nihče registriral. Trdimo lahko, da so kazniva dejanja zoper življenje in telo oziroma kazniva dejanja telesnih poškodb le neznamen del tistih socialnopatoloških pojavov, v katerih je imelo nasilje z uporabo fizične sile nemajhno vlogo.

Če upoštevamo tedaj vse te elemente, se nam zdi, da smo upravičeno izbrali kot predmet naše analize kazniva dejanja lahkih telesnih poškodb

¹ To problematiko smo preučevali z analizo nekaterih kazenskih zadev, v katerih je v letih 1962 do 1964 izreklo občinsko sodišče v Šmarju pri Jelšah obsodilne sodbe.

² Kriminalitetna števila na 10 000 prebivalcev so bila za kazniva dejanja zoper življenje in telo v letih 1962—1964 (po podatkih sodne statistike) najvišja v tehle občinah: Ptuj — 162, Ormož — 105, Maribor-Tezno — 103, Slov. Bistrica — 91, Šmarje pri Jelšah — 87 itd.

³ Prim. A. Šelih, Kriminaliteta telesnih poškodb na območju občine Slov. Bistrica, Maribor, 1963, str. 83—90.

za to, da prikažemo značilnosti in probleme kriminalitete na ožjem geografskem območju naše republike.

I.

Poglavitne značilnosti občine

Občina Šmarje pri Jelšah leži na področju srednjega dela vzhodne Slovenije in precej vstran od glavnih prometnih žil naše republike. Na vzhodu meji z reko Sotlo na Hrvaško, na severu na občini Ptuj in Slov. Bistrico, na zahodu na občino Šentjur pri Celju, na jugu pa na občini Krško in Brežice. Meri okoli 400 km², prebivalcev pa ima po popisu iz 1961. leta 31 098. Upravnopolitično središče občine, v katerem je tudi sedež občinskega sodišča, je trg Šmarje pri Jelšah.

Geografsko sestavljata občino Rogaško podolje ali Zgornje Sotelsko in Kozjansko s predeloma Srednjo sotelsko dolino ter Bistriško dolino. Območje je gričevnato, po njem se razprostirajo gozdovi, njive in sadovnjaki.

Poglavitna gospodarska panoga je kmetijstvo. Poljedeljskih površin z gozdovi je namreč 97,36 %. Drugih gospodarskih panog je malo, vlogo imata le steklarna »Boris Kidrič« in zdraviliško-gostinsko podjetje v Rogaški Slatini. Druga podjetja so majhna, s pomanjkljivimi tehnološkimi procesi, slabimi poslovnimi prostori in nezadovoljivo mehanizacijo.

Gospodarska struktura odseva tudi v zaposlenosti prebivalstva. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 1961 je bilo v občini Šmarje pri Jelšah 31 098 prebivalcev, od tega aktivnih, to je tistih, ki si z lastnim delom ustvarjajo dohodke, 18 817, vzdrževanih pa 12 218 oseb. Od vseh prebivalcev pride na poljedeljsko prebivalstvo 17 147 ljudi ali 55,15 %.

Struktura kmetij je maloposestniška. Iz neposrednega opazovanja zvemo, da je mnogo teh malih posestnikov zaposlenih tudi v drugih proizvodnih dejavnostih. Ker je v domači občini zaradi neznatne industrije in drugih gospodarskih panog za zaposlitev manj priložnosti, se vozijo na delo tudi iz občine, npr. v Celje. Pretežno kmečki značaj pokrajine kaže tudi struktura gospodinjstev v občini Šmarje pri Jelšah. Od vseh 8330 gospodinjstev je bilo kmečkih in polkmečkih gospodinjstev 73,3 %. Ta podoba potrjuje pretežno kmečki značaj naše občine.

Male kmetije pa polagoma propadajo zaradi odseljevanja mladih, ki si ustvarjajo v ugodnejših življenjskih okoliščinah v večjih krajih, v mestih ali v industrijskih središčih lepše življenje; tako primanjkuje po domovih delovne sile. Breme kmetij je prepuščeno zadnja leta bolj in bolj starejšim, ti pa ne vidijo pred seboj kakšne posebno rožnate perspektive. Vendar tisti, ki so ostali doma, delovno vztrajajo in stiskajo iz zemlje, kolikor je v njihovi moči. Družbeni in gospodarski načrt predvideva mnoge izboljšave; to pa je odvisno od dobre organizacije, investicij in dobre volje mnogih dejavnikov, materialno pomagati revni pokrajini. Posebno velja to za investicije glede turizma in tujskega prometa sploh, za kar je v občini mnogo zelo ugodnih naravnih možnosti. Velja pa tudi za druge gospodarske panoge. Resnica je pač ta, da se odseljevanje nadaljuje, gospodarski položaj pa le počasi popravlja.

Telesne poškodbe in njihovi storilci

Za ustrezne potrebe te analize smo uporabili 78 kazenskih zadev, in to vse tiste zadeve, za katere je v letih 1962 do 1964 izreklo občinsko sodišče v Šmarju pri Jelšah zoper storilce kaznivih dejanj telesnih poškodb obsodilne sodbe. V teh zadevah smo ugotovili 91 storilcev, njih ravnanja pa je občinsko sodišče v Šmarju pri Jelšah pravno okvalificiralo takole: 26 storilcev je obsodilo zaradi storitev kaznivih dejanj telesnih poškodb po 1. odst. 142. čl. KZ, 64 storilcev po 2. odst. istega člena, 1 storilca zaradi storitve kaznivega dejanja hude telesne poškodbe, storjene iz malomarnosti, po 4. odst. 141. čl. KZ.

1. Način, izvršitev in narava poškodb

V analiziranih zadevah smo zasledili najraznovrstnejše načine poškodovanj in najraznovrstnejše predmete, ki so jih storilci pri tem uporabljali. Storilci so poškodovance ali udarjali ali so metali vanje raznovrstne predmete ali so z noži zabadali vanje ali pa so jih kratko malo zbijali po tleh. Predmeti, ki so jih pri tem uporabljali, so bile deske iz plotu, palice, količi, koli, motike, sekire, kozarci, vaza, steklopihaška pipa in podobno. Situacije ponazarja tabela.

Tab. 1: Načini in sredstva izvršitev kaznivih dejanj telesnih poškodb

Načini izvršitev	Sredstva					Skupaj
	nož	kol	orodje	steklo-vina	drugo in brez posebnega sredstva	
Udarci	5	21	21	6	27	80
Meti	—	—	2	4	—	6
Vbodi	3	—	—	—	—	3
Drugo	—	—	—	—	2	2
Skupaj	8	21	23	10	29	91

Zanimivo pa je, da so storilci na prikazane načine prizadejali poškodovancem razmeroma neznatne poškodbe, največkrat le na površini kože, resnih poškodb pa je bilo malo; razen zloma roke jih je ocenil izvedenec za sodno medicino za lahke telesne poškodbe. Tako so prizadejali storilci poškodovancem največkrat odrgnine, udarnine ali pa plitve rane. Takšnih storilcev je bilo 86. Prave vbodnine so pa z noži prizadejali le trije storilci. Vendar pa tudi te poškodbe niso bile »hude« narave, čeravno je enega izmed oškodovancev storilec 35-krat dobesedno zarezal po obrazu. Od preostalih dveh storilcev je eden zlomil oškodovancu dve rebri, drugi pa drugemu roko.

Omenili bi še, da so storilci poškodovali ljudi največkrat posamično. Naleteli pa smo tudi na primere, ko je po več storilcev (v dvojicah, trojicah, v enem primeru celo četvero) napadlo poznejše poškodovance in je nastal iz tega pretep.

2. Kraj in čas storitev

S prikazom kraja in časa storitev smo poskušali ugotavljati po eni strani pomen različnih geografskih in ekonomskih okoliščin ožjih območij občine Šmarje pri Jelšah, po drugi strani pa pomen posameznih obdobj v letu za ta kriminal. Pri tem smo se deloma oprli na geografsko razdelitev občine, ki smo jo prikazali že v prvem delu, pri čemer smo uporabili podatke o številu prebivalstva na teh območjih glede na register prebivalstva iz leta 1965. Prvi okoliš obsega Rogaško podolje in ga upravno-teritorialno pokri-

vata krajevna urada Rogatec in Rogaška Slatina, drugi okoliš je vmesni del med Rogaškim podoljem in Kozjanskim in ga pokrivajo krajevni uradi Šmarje, Vinski vrh in Pristava, tretji okoliš pa je Kozjansko, v katerem sta krajevna urada Kozje in Bistrica.

Tab. 2: Pogostnost telesnih poškodb v posameznih okoliših v občini Šmarje pri Jelšah

Krajevni urad	Prebivalstvo (polnoletno)	Število obsojenih 1962—1964	Na 1000 prebivalcev (kriminolitnetne številke)
Rogatec in Rog. Slatina	7 526	43	6
Šmarje, Vinski vrh in Pristava	8 573	35	4
Kozje in Bistr.	4 977	13	2
Skupaj	21 076	91	12

Teh kaznivih dejanj se je zgodilo največ v prvem okolišu, število se je pa zmanjšalo, čim bolj smo se od tega okoliša oddaljevali proti jugu ali pa proti zapadu. To je navsezadnje tudi razumljivo, če upoštevamo, da je v prvem okolišu le nekaj industrije in da je odprt s komunikacijami na vse strani, da pa v drugih okoliših tega pravzaprav ni in da so ljudje razkropljeni po zaselkih in odročnih kmetijah ter spričo slabih komunikacij navezani na nekajurno peš hojo do glavnih cest in večjih krajev. To potrjuje tudi tabela, ki kaže, kje vse so storilci poškodovali druge ljudi.⁴

⁴ Kriterije, ali je storilec poškodoval poškodovanca doma, ali ga je srečal, ali pa na delovnem mestu, so nam nudile kazenske zadeve same. S storilčevim oziroma oškodovančevim domom smo označili situacije, ko sta prvi in drugi stanovala pod isto streho ali da sta bila pri drugem na obisku, pa je prišlo pozneje do pretepa, ali pa, da ni šlo za miroljubni obisk, pač pa za pravo obleganje oškodovančevega posestva. Situacije, ki smo jih označili z gostilno, so v vseh zadevah enake: storilci so se napili in potem vinjeni razgrajali. Z delovnim mestom pa smo poudarili, da sta storilec in oškodovanec določeno dobo skupaj opravljala določena opravila, npr. v tovarni, v gozdu, na polju ipd.

Tab. 3: Kraj storitve

Okoliš	Konkretno mesto storitev				Skupaj
	obdolžencev ali oškodovancev dom	naključno srečanje	gostilna	delovno mesto	
Prvi okoliš	17	20	3	3	43
Drugi okoliš	20	12	2	1	35
Tretji okoliš	9	3	2	2	13
Skupaj	43	35	7	6	91

Ne bi radi teh ugotovitev posploševali. Upoštevati pač moramo, da smo omejili našo raziskavo le na ravnanja 91 storilcev kaznivih dejanj telesnih poškodb in da bi analiza še vseh drugih in neupoštevanih storilcev naše ugotovitve lahko tudi spremenile. Razvoj motorizacije je namreč razdalje med posameznimi kraji bistveno skrajšal in povzročil, da so nekoč odročni zaselki in kmetije postali sedaj dostopnejši. Komuniciranje med ljudmi je pogostnejše, to pa vpliva tudi na kriminal.

Na splošno lahko sklepamo, da različne geografske in ekonomske razmere posameznih ožjih območij občine Šmarje pri Jelšah za preučevani kriminal nimajo posebnega pomena.

To sklepanje potrjuje naposled tudi analiza časa storitev kaznivih dejanj telesnih poškodb. Podatke smo ne glede na koledarsko leto primerjali po določenih obdobjih:

- I. štirimesečje (julij, avgust, sept., okt.) 34 k. d.
- II. štirimesečje (nov., dec., jan., febr.) 31 k. d.
- III. štirimesečje (marec, apr., maj, junij) 26 k. d.

Zanimivo je, da so storilci zagrešili v zimskih mesecih teh dejanj največ po gostilnah in doma, v spomladanskih, poletnih in jesenskih mesecih pa pretežno »zunaj«, to je po njivah, travnikih, v vinogradih, ob naključnih srečanjih, v zvezi z delom na polju in podobno. Najnižjo obremenjenost v spomladanskih mesecih si razlagamo z marljivostjo ljudi po poljih, ko spričo skrbí, kako obdelati njive za dobro letino, začasno pozabijo na medsebojne razprtije. Ta obremenjenost pa narašča tja do mesecev septembra in oktobra. V teh mesecih je ekonomska moč vasi najmočnejša.

Obilje na novo pridelanih pijač je dostopna širokemu krogu ljudi, kar vodi v večje uživanje alkoholnih pijač in povečuje kazniva dejanja telesnih poškodb. Glede zimskih mesecev smo že navedli, da so bila taka kazniva dejanja storjena doma.

3. Storilci in oškodovanci ter njihovi medsebojni odnosi

Med storilci in oškodovanci smo našli večinoma vse tiste osebe, ki najobičajneje sestavljajo kmetijsko gospodarstvo, namreč lastnike kmečkih posestev, njih žene — gospodinje, potem preužitkarje in naposled sinove lastnikov posestev, ki so čakali, da bodo nekoč prevzeli posestva in so se zato začasno ukvarjali bodisi s poljedelstvom ali pa so hodili na dneve oziroma delali v dopoldanskem času po tovarnah v večjih središčih, popoldne pa še pomagali na kmetijah. Socialno sestavo smo lahko podrobneje raziskali le glede storilcev, ker so bili podatki o oškodovancih nepopolni. Tako smo ugotovili, da je bilo 47 storilcev lastnikov ali pa solastnikov od 0,5 ha do 16 ha velikih posestev, 25 storilcev je bilo delavcev, 3 storilci so bili »uslužbenci«, 6 storilk je bilo gospodinj, 8 storilcev je bilo poljedelcev, 2 pa sta bila preužitkarja. Opisano sestavo smo primerjali s socialno sestavo celotnega prebivalstva v občini Šmarje pri Jelšah, pri čemer smo označili lastnike in solastnike posestev za »samostojne in delodajalce«, vse delavce po tovarnah in uslužbence za »delavce in uslužbence«, poljedelske delavce, gospodinje in preužitkarje pa s »pomožni člani družin«.

Tab. 4: Socialna sestava prebivalstva in socialna sestava storilcev

Socialna sestava	Gospodarsko aktivno prebivalstvo		Storilci	
	abs. št.	%	abs. št.	%
Samostojni in delodajalci	5 734	30,4	47	51,6
Delavci in uslužbenci	5 444	28,9	28	30,7
Pomožni člani družin	5 114	27,1	16	17,7
Drugo	2 525	13,6	—	—
Skupaj	18 817	100	91	100

Podatki o šolski izobrazbi in kriminalni preteklosti storilcev so bili nepopolni. Ugotovili smo, da je večina storilcev dokončala od 3 do 6 razr. osnovne šole, neznatno število storilcev 8 razr. osnovne šole, eden pa je bil nepismen. Od 91 storilcev je bilo 71 nekaznovanih, preostalih 17 storilcev se je že večkrat srečalo s sodiščem, glede 3 storilcev pa ustreznih podatkov nismo dobili.

Med storilci je bilo 12 žensk.

Dokazano vinjenih storilcev je bilo 25, dokazano vinjenih poškodovancev pa 15. Pomena vinjenosti za storitve kaznivih dejanj telesnih poškodb pa nismo preučevali. Podatki o tem so bili namreč nepopolni.

Tab. 5: Starostna sestava storilcev

Starost storilcev	Število storilcev	
	absolutne številke	%
Od 19 do 29 let	29	32
Od 30 do 39 let	23	25
Od 40 do 49 let	17	18
Od 50 do 59 let	17	18
Nad 60 let	5	7
Skupaj	91	100

Zanimivo je, da so bili vsi mlajši storilci poljedelci, delavci po tovarnah, ki so popoldne tudi pomagali pri delu na kmetijah, in 4 gospodinje. Značilno je, da ti storilci niso imeli globljih motivov za storitve teh kaznivih dejanj. Pretepali so se ali zgolj zaradi pretepanja ali pa v afektu zaradi trenutne razdraženosti, ki jo je stopnjeval še alkohol. Dogodki so se pripetili po cestah, ko so se storilci vračali iz gostiln, z dela ali vasovanj. Sredstva storitev so bila priložnostna: noži, koli, gole roke.

Za kazniva dejanja, ki so jih bili storili starejši storilci, je značilna motiviranost ter pogojenost večinoma s skaljenimi odnosi med storilci in oškodovanci. Storilci so se pretepali »trezni«, dogodki so se pa odvijali ali doma ali po poljih, v gozdovih, predvsem pa ob priložnostnih srečanjih. Med sredstvi je prevladovalo kmečko orodje.

Opredeliti želimo še odnose med storilci in oškodovanci nasploh.

Tab. 6: Odnosi storilec — oškodovanec

Razmerje med storilci in oškodovanci	Sorodniki	niso bili sorodniki	Skupaj
Sovražno	18	43	61
Prijateljsko, prijazno ali indiferentno	—	30	30
Skupaj	18	73	91

Kot storilci sorodniki so se pojavljali očetje, sinovi, tasti, zetje, brat, svak, zakonci oškodovancev oziroma zasebnih tožilcev, kot storilci — nesorodniki pa dvoje bivših zakoncev, nekdanja priležnica oškodovanca, potem sosedje oškodovancev — kar 55, naposled pa še znanci (13) pa tudi neznanzi oškodovancev (6).

Za 61 storilcev smo navedli, da so bili »sovražno« razpoloženi do oškodovancev. Prikažimo vzroke teh sovražnosti!

Tab. 7: Vzroki sovražnosti med storilci in oškodovanci

Vzroki sovražnosti	sorodniki	Niso bili sorodniki	Skupaj
Zaradi kršitev pravic pri nepremičninah	14	16	20
Stanovanjski spori, spori zaradi preužitka, osebni razlogi	4	27	41
Skupaj	18	43	61

Kakor lahko ugotovljamo, je bila večina »sovražnosti« povezana s pravicami in z upravičenostjo premoženjskega značaja ter s kratenjem teh pravic in upravičenosti. Ustrezne pravde med storilci in oškodovanci so ali še tekle ali pa so bile že končane; predmet pravedanja so bile ali pravice in upravičenosti do nepremičnin ali pa v zvezi s posestvi, kakor npr. lastninska pravica, raznovrstne služnosti, posest in oporekanje temu, spori zaradi meje, razveljavitve izročilnih pogodb, preužitki, stanovanja, dolгови oškodovancev in podobno. »Sovražnosti«, ki smo jih ozna-

čili s terminom »osebni razlogi«, so nastale deloma iz teženj, pokazati se pred svojci ali pred drugimi člani gospodinjstev, kdo je gospodar pri hiši, deloma pa iz teže razumljivih občutljivosti, ki so se pojavile bodisi v zvezi z otroki in njih vzgojo bodisi zaradi domnevnih opravljanj, na splošno pa tudi iz osebne antipatije.

Razmerje storilec — oškodovanec smo presojali še z vidika motiviranosti storilcev ob storitvah kaznivih dejanj telesnih poškodb, kakor tudi z vidika verbalnega ali fizičnega sodelovanja oškodovancev pri teh dohodkih.

Tab. 8: Motivi za storitev kaznivih dejanj telesnih poškodb

Razmerje storilec — oškodovanec	Motiv storilca				Skupaj
	dolgotrajen nespornost	maštevranje	jeza	brez motiva	
Sovražno	—	24	—	—	61
Prijazno, prijateljsko, indiferentno	37	—	9	21	30
Skupaj	37	24	9	21	91

Zanimivo je, da so živeli storilci, ki smo jih označili s »sorodniki« oškodovancev, kakor tudi nekateri drugi storilci, z oškodovanci pod isto streho ali pa so bili njih sosedje in mejaši. Odnosi med njimi so bili skaljeni; s tistimi, s katerimi so stanovali pod isto streho, so bili prepiri na dnevnem redu, če so pa bili oškodovanci le sosedje ali pa mejaši storilcev, so se prepirali ob vsakem srečanju in v prepirih drug drugemu dokazovali, da pripada kakšna premoženjska pravica njim in ne njihovim nasprotnikom. Za 12 storilcev, ki so bili kakorkoli sovražni do oškodovancev, pa smo ugotovili, da se z oškodovanci nikoli niso niti prepirali. Ugotovili smo celo, da so se z njimi celo redkokdaj srečali. Večinoma so bili to znanci oškodovancev ali pa njih mejaši. »Osebni razlogi« pa so sprožili v njih sovražnost do oškodovancev, ki so jo bili nosili dalj časa v sebi; ob srečanjih z oškodovanci so jo s fizičnimi obračuni z njimi pokazali tudi navzven. Te storilce smo označili za »maščevalce«.

Za kazniva dejanja storilcev, ki so bili z oškodovanci v dobrih odnosih ali pa jih sploh niso poznali, je bila odločilna konkretna situacija, v kateri so se bili storilci z oškodovanci ob storitvah znašli. Ti storilci so bili sosedje ali znanci oškodovancev ali pa se z oškodovanci niso niti poznali.

Razumljivo je zato, da so opisani odnosi med storilci in oškodovanci odsevali tudi v dogodkih, katerih sestavina so bila kazniva dejanja telesnih poškodb, ob tem pa tudi v vlogi oškodovancev.

Tab. 9: Povod za kazniva dejanja telesnih poškodb

Razmerje storilec — oškodovanec	Povod					Skupaj
	prepirl med storilcem in oškodovancem	izzival je storilec	izzival je oškodovanec	poseg ošk. ali storilca v prepirl	brez povoda	
Sovražno	37	10	2	—	12	61
prijateljsko, indiferentno	10	2	1	6	11	30
Skupaj	47	12	3	6	23	91

Tabela, ki sicer osvetljuje najverjetnejšo zadnjo okoliščino, ki je pripravila storilce, da so izvršili kazniva dejanja telesnih poškodb, ponašanja tudi poteka dogodkov, kakor so se pri tem odigrali, s tem v zvezi pa tudi sodelovanje oškodovancev pri teh dogodkih.

Glede na potek lahko razdelimo ta kazniva dejanja v dve skupini. Prva skupina zajema večino kaznivih dejanj za katera so bili značilni prepirl med storilci in oškodovanci, za druga kazniva dejanja pa je značilna ugotovitev, da pravega povoda zanje storilci niso imeli ali ga pa sploh ni bilo. Za storilce in oškodovance, ki so se sovražili, smo že omenili, da so se med seboj vedno prepirali in je prepirl začel včasih storilec, včasih pa oškodovanec. Posledice takšnih prepilov so bila kazniva dejanja, ki jih obravnavamo.

Glede storilcev, ki sicer z oškodovanci niso bili v sovražnih odnosih — bili so sosedje ali znanci — smo ugotovili, da so se tu in tam že prej tudi skregali, pač pa ti prepirl na mirno

sožitje med njimi niso posebno vplivali. Običajno je šlo za »razčiščevanja« prav nepomembnih zadev, kakršen je bil npr. primer ob vprašanju, ali je določena vrsta žita boljša ali slabša od običajne in podobno. Prepirl so bili enkratni in kratkotrajnejši. Storilci so se razjezili, izgubili oblast nad seboj in v afektu besa fizično udarili po oškodovancih. Tudi pri storitvah teh kaznivih dejanj so oškodovanci znatno sodelovali.

V nekaterih drugih zadevah so se storilci in oškodovanci vmešali v prepirl ali pa pretep tretjih oseb z namenom, da bi sprte sosede pomirili, so se pa začeli ali sami pretepati ali pa so jih skupili.

Drugo skupino sestavljajo tista kazniva dejanja, pri katerih nismo mogli ugotoviti niti pravega vzroka ali povoda. Ta kazniva dejanja so storili takoimenovani »maščevalci«, ki so hoteli izrabiti srečanje kot priložnost za maščevanje zaradi namišljenega opravljanja, npr. »slabega mnenja« oškodovancev, da so otroci storilcev slabo vzgojeni; ali pa so bili sploh neznanci oškodovancev, ki so hoteli zadržati pretepaški žilici. Ta kazniva dejanja so bila storjena na samotnih krajih in večinoma ponoči. Storilci so oškodovance pričakali, kratko in malo skočili nadnje in jih začeli pretepati. V mnogih primerih so bili storilci tudi vinjeni.

4. Kazenske sankcije

V teh zadevah je izreklo sodišče četvero vrst kazenskih sankcij: denarne kazni, zaporne kazni, sodni opomin in varnostni ukrep obveznega zdravljenja alkoholikov in narkomanov. Denarne kazni je izreklo 31 storilcem, 59 storilcem je izreklo zaporne kazni, enemu storilcu pa sodni opomin. Poleg zaporne kazni je izreklo enemu storilcu še navedeni varnostni ukrep. Pri večini zapornih kazni je sodišče izvršitev pogojno odložilo. Pogojno obsojenih storilcev je bilo 51.

Pri večini teh zadev je dogajanje zelo težko dokazati, ker so se dogodki odvijali pretežno ali le v navzočnosti storilcev in oškodovancev ali pa še tudi ob navzočnosti prič, vendar so pa bila pričevanja teh prič ali zelo pomanjkljiva — priče se nobeni strani niso hotele zameriti, ali pa so priče kazale pretirano nagnjenje do ene strani. Sodišče je po vsej verjetnosti dileme, ki jih kazenskim postopkom ni uspelo razrešiti, vneslo v kazenske sankcije.

III.

Sklep

Obdelava celotnega gradiva v zvezi s kriminaliteto telesnih poškodb v občini Šmarje pri Jelšah vodi do mnenja, da lahko pripišemo ta kazniva dejanja predvsem zaostalim ekonomskim in socialnim razmeram na tem območju. Gre za predel naše domovine, ki se ekonomsko in socialno šele prebuja in ki mu bo potrebna kot zaostali pokrajini posebna družbena pomoč. Za ljudi je v takšnih okoliščinah bistvenega pomena skrb za lastni obstanek in skrb za obstanek lastne družine in domačije. Razumljivo je torej, da je najvrednejše in najpomembnejše tisto, kar ta obstanek zagotavlja, namreč zemlja in varstvo te zemlje in da se zategadelj subkulture, od katerih je najznačilnejša fizična sila, vrednotijo drugače kot kje drugje. Ne trdimo sicer, da pravni red na tem območju nima enakega ugleda kot drugod, vendar postane smisel za pravni red tu pomemben šele tedaj, ko je navadno že prepozno, se pravi, ko je delikt že storjen, in se potem njegova vloga zreducira le na poskus, s kazenskim postopkom spremeniti pri storilcih pojmovanja vrednotenja, če jih že ni mogoče drugače prepričati, da takšna vrednotenja ne bodo ničesar spremenila. To pač potrjujejo kazenske sankcije, ki jih je izreklo sodišče v letih 1962 do 1964. Drugo je seveda vprašanje, ali je vloga pravnega reda tam zgolj v kazenskih sankcijah in ali ni tudi drugih možnosti za preprečevanje teh kaznivih dejanj.

Če se povrnemo k pretresanju vzrokov za tovrstna kazniva dejanja v obdobju, ki smo ga preučevali, lahko ugotovimo, da je obravnavalo občinsko sodišče v Šmarju pri Jelšah 3 skupine storilcev. V prvo skupino sodijo vsi tisti, ki so storili kazniva dejanja telesnih poškodb tako rekoč brez pravega vzroka ali trenutnega povoda, v drugo in tretjo skupino pa vsi drugi storilci, pač glede na to, ali so imeli za svoje ravnanje »osebne razloge« ali pa iščemo te razloge v kratenju raznovrstnih pravic pri nepremičninah. Če presojamo vse te storilce s stališča varovanja družbe, lahko ugotovljamo, da so bili nedvomno najnevarnejši storilci iz prve skupine. Ne glede na njihove zagovore, mladost in maščevalno nrav so izkazali pretepaško »žilico« in bi bili sposobni napasti ali preteptati in poškodovati vsakogar, s komerkoli bi se le srečali, če bi se jim takšnega pretepa le zahotelo. To »žilico« pa je treba dosti-

krat zdraviti z daljšo in nepogojno kaznijo odvzema prostosti in prizadete s tretmanom po KPD naučiti predvsem boljšega vedenja in sploh spoštovanja osnovnih družbenih norm v človeških odnosih.

O drugih storilcih pa lahko sklepamo, da so bili morda nevarni le za določene oškodovance in da lahko iščemo vzroke za storitve teh kaznivih dejanj v ožjih in intimnejših odnosih, v katerih so storilci živeli s poškodovanci. Vprašanje pa je, ali so sankcije, ki jih je izreklo tem storilcem občinsko sodišče v Šmarju pri Jelšah, te odnose tudi popravile. Naše mnenje je, da jih docela niso zgladile in so nasprotovanja v takšni ali drugačni obliki kljub izrečenim sankcijam še naprej silila na dan.

Naposled se bomo dotaknili še zadnjega problema, vprašanja, kako bi lahko vplivali v občini Šmarje pri Jelšah na zmanjšanje teh kaznivih dejanj tudi sicer in ne samo s kaznovalno vlogo sodišča. Glede storilcev iz prve skupine smo ugotovili, da gre predvsem za mlade ljudi, ki so v brezdelju sproščali presežke energije po gostilnah ali po zidanicah in gredoč iz njih napadli znane ljudi in neznance. Mišlimo, da bi lahko družbenopolitične organizacije, kakor SZDL, ZMS, športne ter kulturno-prosvetne organizacije opravile pomembno vlogo, če bi znale usmeriti odvečno energijo mladih ljudi v politično in družbeno vredne akcije. Glede drugih storilcev bi pa opozorili na poravnalne svete, ki bi si morali prizadevati za izglajevanje sporov med sosedi. Podobno vlogo, vendar v zvezi z medčloveškimi odnosi, zaradi katerih je prišlo do storitev kaznivih dejanj telesnih poškodb pri drugi skupini storilcev, bi lahko opravili organi socialnovarstvene službe. Zlasti bi bilo treba sanirati razmere, v katerih so se znašli storilci bodisi zato, ker so povzročile skaljene odnose izročilne pogodbe, pa četudi že razveljavljene, ali pa so jih povzročili stanovanjski spori. Pa tudi večino drugih odnosov, ki smo jih označili z »osebnimi razlogi«, bi lahko ta služba uspešno urejevala. Pogovori s prizadetimi v okviru socialne službe o medsebojnih nasprotovanjih in mirnem sožitju bi lahko tudi vplivali na te ljudi, da ne bi zgolj s svojih stališč presojali sporov, pač pa bi se znali vživljati tudi v situacije drugih ljudi, predvsem svojih nasprotnikov. Pri tem pa poglobljeno in odgovorno poravnavanje civilnih sporov nikakor ne bi bilo brez pomena.

Naj v sklepu pogledamo še na konkretne možnosti, kakršne ima na voljo občina Šmarje

pri Jelšah na različnih področjih. Glede družbenopolitičnih organizacij lahko ugotavljamo, da so sicer na svojih ožjih področjih aktivne, vendar jim doslej še ni uspelo usmeriti svojih prizadevanj v preprečevanje teh kaznivih dejanj. Tudi dejavnost poravnalnih svetov je spočetka kazala, da bo uspela v svojih prizadevanjih pri njih zmanjševanju. Izkušnje kažejo, da ni čisto tako. Prizadevanja socialne službe v občini so za boj s tem pojavom neučinkovita, ker je ta služba kadrovsko in strokovno za reševanje hujših socialnih vprašanj preskromna.

Rešitev tega kakor tudi mnogih drugih vprašanj je vsekakor v gospodarskem napredku vse pokrajine, ki ima gospodarske možnosti. Toda iz revščine se kot zaostala pokrajina zaostalost ne bo mogla prebiti brez pomoči gospodarsko bolj razvitih delov naše domovine. S tega vidika pa je treba gledati tudi boj s kriminaliteto v občini Šmarje pri Jelšah.

LITERATURA

1. Melik Anton: Slovenija II (Štajerska) Ljubljana 1957.
2. Planina Franc: Slovenija in njeni kraji, Ljubljana 1963.
3. Rosina-Šelih Alenka: Kriminaliteta telesnih poškodb na območju občina Slovenska Bistrica, Maribor 1963.
Vodopivec-Kobal-Baycon-Skalar: Kriminologija, Zagreb 1966.
5. Kazenska sodna statistika (bilteni), Ljubljana 1963, 1964, 1965.
6. Letna poročila o delu Občinskega sodišča v Šmarju pri Jelšah, za leta 1962, 1963 in 1964.
7. Letna poročila občinskega sodnika za prekrške Skupščine občine Šmarje pri Jelšah za leta 1962, 1963 in 1964.
8. Poročila o delu poravnalnih svetov v občini Šmarje pri Jelšah za leta 1962, 1963 in 1964.
9. Predlog perspektivnega programa občine Šmarje pri Jelšah za razdobje 1961—1965.
10. Statistički godišnjak SFRJ, Beograd 1967.
11. Statistični letopis Slovenije, Ljubljana 1967.
12. Kazenske zadeve Občinskega sodišča v Šmarju pri Jelšah.

Offences of Assault in the Commune Šmarje pri Jelšah

by Albin Podjaveršek, Graduate in Law, Magistrate, Commune Court, Ljubljana

The article deals with crimes of assault in the commune of Šmarje pri Jelšah. This is an economically backward region in Slovenia of 400 km² with 31 098 inhabitants.

The region is mostly agricultural, with very small farms, little industry, and poor communications.

The article analyzes assaults as dealt with by commune court from 1962 to 1964. There were 78 cases of assaults with 91 offenders. The article gives a statistical analysis of the nature of offences, the manner perpetrated, place and time of occurrence, gives data on the offenders, their sex, age, level of education, employment, analyzes the motives and

relations between offenders and victims, and lastly, reviews the court disposal of offenders. Of the 60 administrative communes in Slovenia, Šmarje pri Jelšah, had one of the highest records of assault during the period under study. The author concludes that the incidence is to be attributed primarily to the backward economic and social circumstances of the area. In his opinion, special attention should be given to prevention by an adequate criminal policy, by improving economic and social conditions and by raising the general level of education of the inhabitants.